

OPERA VIRGILIANA

OPERA VIRGILIANA

CVM DECEM COMMENTIS, DOCTE ET
familiariter exposita, docte quidem Bucolica, & Georgica
a Scrutio, Donato, Mancindio & Probo nuper addito: cū
adnotationibus Beroaldinis. Aeneis uero ab iisdem preter
Mancinellum & Probum & ab Argulfino Dartio in eius
principio: Opusculorum præterea quædam ab Domizio
Calderino. Familiariter uero omnia tam opera cū opuscu-
la ab Iodoco Badio Ascclio.

Addidimus præterea opusculum aliud, in priapi lusum,
quod in antea impressis minime reperitur.

¶ Omnia quidem tam Bucolica, Georgica, Opusculorumq[ue] nonnulla, &
Aeneis, quam tertius decimus a Mapheo Vegio liber, expeditissimis fis-
tulis, & imaginibus illustrata.

¶ Accesserunt ad hæc noui minus utilia quam necessaria congruissimæ lo-
cis in Aeneide ipsa interlocutorum nominis sitaque quantum lectori quis
si natus ad miniculum futura sint, indicet qui perlegit.

¶ Adiecas nuperrime compenes castigationes, & varietates Virgilianæ
næ lectionis: ex veterum codicum collatione per diligentissimum virum
Ioannem Pierium Valerianum nō minus accurate, quam docte exceptas.

¶ Per multa etiam scitu dignissima, quæ vel in etiarrationibus Clilio
probat Ladi, vel in Adnotationibus disertissimi viri Philippi Beroaldi
fusius habentur, per doctissimum virum Iodocum Badium Ascclio
Cvt explanationes etiudem perlegendo cognoscere poteris cappo-
lita reperies.

¶ Ne quis calaminetur 'interpretum huiuscce praestantissimi, & apud Latini
nos omnium maximi poete, nos etiarrationes cōsudisse, præmontos
velimus cädidos letores. Hac posuisse serie, primum erem posuimus
Scrutum, deinde Probum, post hunc Mancinellum, Christophorum Lan-
dinum, Ascensium, post hos Ioannem Pierium Valerianum.

¶ Opusculorum vero Elenchum sequenti pagina reperies.

M.D.XXIX.

ELENCHVS OPVSCVLORVM.

Calex.	folio. i. in opusculis.	De æstatibus animalium.	fo. Ixxvij.
Dire in battarum.	fo. xvij.	Æsumæ & labores Herculis.	fo. Ixxvij. & Ixxx.
Ethna.	fo. xxiij.	De musarum inuentis.	fo. Ixxx.
Cyns ad Messalam.	fo. xxvij.	De cantu Syrenarum, & de die festo.	fo. Ixxij.
Moretum.	fo. lviij.	De fortuna.	fo. Ixxvij.
Hortulæ Elegia.	fo. lvij.	De orpheo.	fo. godem.
De obitu Meccanatis.	fo. lviij.	De seipso, de Speculo, & Fonte, & experientia.	Ixxxij.
Epigramma de viro bono.	fo. lviij.	De glacie & plaustro, & arcu coelesti quem Irim vo-	cant.
De ludo contra auaritiam & iram.	fo. Ixvj.	De quatuor temporibus anni.	fo. Ixxxij.
De liuore, seu inuidia.	fo. Ixix.	De Ortu solis.	fo. Ixxxvj.
De venere & vino, contra auaritiam & ebrietatem.	fo. lxxij.	De signis coelestibus.	fo. Ixxxvij.
De litera Pythagore.	fo. Ixxij.	In Priapum Iusus.	fo. Ixxxix.
Coppa & Rosa.	fo. Ixxv. & lxxvij.		
Est, & non.	fo. Ixxvij.		

Lectori loquitur liber hic: p[er]itq[ue] tabellas
Commendat, quales Virgilio addiderit.

Perlege virgilos quoquot bone lector in orbe
Competes toro, me quoq[ue] confer eis.
Spero equidein dices me longe alios superare:
Vident, atq[ue] ante hac uic multi ubiq[ue] parent.
Multæ characteribus aliorum, multæ lituræ,
Et liuat debes: sed mili[c]t[us] cuncta dabis,
Hic legere hitorias, cōmentarij plurima doctus:
Nec iniq[ue] in dôchis perlegere illa potest.
Dardanum Æn[ē]am doctum non legimus usquam:
Picturam potuit perlegere ille tamen:
Magna fuit quondam pictura gloria, & inter
Præcipuas artes, præmia erat illa gradu.
Vnde antigraphicen teneris tuffissime sub annis
Instituit pueros gracia docta suos.
Tantus honor arti fuit: interdicta quod olim
Haec fuerat seruus: hos docuisse neplas,
Pictores fabi[n]dicatoresq[ue] suerit.
Arta ea principibus nobilitata viris.
Laude: sed insigni cunctis superauit Apelles:
Nec paflus quamquam proflus in arte parem.
Nempe voluminibus doctrinam hanc auxit abude:
Nullor[um] ab eo non est linea dada die.
Pinxit Aristides animum, sensusq[ue] pathosq[ue],
Atq[ue] hominum affectus: dictus & inde bonus.
Instituit species depingere: & Appolidorus:
Iste penicillo gloria prima leui.
Doctor Eupompus, sine arithmo posse negavit
Picturam quicquam perficere ingenuum.

Multa polignotus tantæ superaddidit arti:
Multæ phidiaca, quæ placuere manus.
Auto Palarchi legimus tabulam eis repensam:
Vnde data est arti, & gloria magna viro.
Prælia panæus Marathonica pinxit athenist:
Atq[ue] thodi fuerat gloria protogenes.
Panthæsum vicit depictio Atæc Timenest:
Cum tenet hic princeps diellus in arte foret.
Austus item pythiis estudo sum contendere contra
Thimagoriam palmarum linquere nullus ei.
Plus placuit zeusi p[re]tas donare tabellas:
Quam precio indigno vendere cung[ue] suas.
Nobilis in primis opifex: qui pingere mores
Novit, & ò utinam vineret: idem hodie.
Quo puens nostris: sensibus quoq[ue], virginibusq[ue],
Matribus, ac mores pinget: ipse bonos
Sed quorsum ò lector nos hac in meminisse putabis?
Picturæ laudem q[ui] datnus eximiamus?
Qua nisi, ut has nostras quas pinxitimus ecce tabellas
Virgilio, charas tu quoq[ue] habere velis.
Has tibi nemo ante hac tam plane ostenderat usquam:
Nemo tibi voluit pingere Virgilium.
Nunc meorare potes monochromata cuncta maroniz
Quam leuiter: p[re]ctis lector amice locis.
Perlege, deinde vale, suber hoc tibi nomina brantus.
Dicere & ipse suo. cum Titione Vale.

Tuum quoq[ue] Sebastianum, ne Temas
tenuis more macules: sed ama, oro, da
bitur aliquando & respondens
di & expurgati r[er]pus Amē.

*Ex juxta eis foto conforme al catálogo del Dr. J. G. Salazar iba
Julio de mil i juyl i nouem cibos ante
S. Balbás lector ap.*

PARASCENSIVS.

Aegloga Secunda. Odis
ulus Augurius Ca
tar qui Cet Suetos
nus inquit hunc sibi conserne
tus duxit, quæ C. Iulii Cæs
saris maioris annunculi fæ
tuum vindicare, tuerisq; acta, inter quinque ciuitatis bella, secun
dum in Philippis contra Cassium & Brutum Cæsaris percufo
res gelunt, eosq; adhuc. Ab Antonio fudit: postquam victoriæ,
excitato iam in se Marci Antonij odio, veterans (i. qui iam
militari annos, sub sacramento seu instrumento militaverat.) in
Italiam, ad distribuendos illis Transpadanorum agros, redue
xit; unquam distributione, non satis aqua militibus vita, & colo
nis nimis iniquissima, & militi, & colonorum eis amis incurso
re, vñq; adeo eva hoc erat fatus Marci Antonij Triumviris (i.
quoniam ex tribus erat, qui tempore regabant) coenuge, Lucius
Antoninus, Marci frater: cum militibus & colonis, illi bellum
intollerabile capto Perusia, & Lucio, ad deditionem cœpisse. Au
guilus Cremonenium præcipue, qui Lucio sublataerant agros, sed
militibus suis addidit: quæ quoniam non sufficerent adieci sunt
nonnulli Mantuanorum agricollæ propriæ culpan, sed propriæ
victimatis;

PARAGMVENTVM ASCENSIANVM

IN TITYRON VERGILII.

Ægloga prima, sibi qua laudat Tityrus otium
Authorem, profugum, querulum q; canit Melibœum.

vicinitatem ruride poeta dis
cetus est, Mantua ve nati
ta nunc vicina Cremona.
Inter quos Vergilius ager
Clandis, aut potius Aris
militi, addidit literas donec
ab Alfonso Pollio, Alpheo
no, Varro, & Cornelio Gallo, quibus in Bucolicis utique gratias
recepit, Augusto commendatæ fuerum recipiētorum authori
taatem habet: qui, ut Aris ostendit, ab eo inveniuntur iussi;
ni se in Mintium flumentum proximum præcipitem dedidit:
vnde est, Ipse aris etiam nunc veillera siccatur, sed primam Æglo
gam, iam quasi securus condidit. **Ordo** versiculæ nostrorum **Ordo**,
est: Prima Ægloga, i. prima pastorum cantilenæ, qua i. in qua
Tityrus laudat authorem sui otii: pro eti: (icut ad finem Geese
gico, Parthenope, studiis illo rōtem ignobilis est.) Videbunt Aut
gustinos enim, i. carmine Bacclico deliriunt, Melibœam proli
gum, i. a patre fragilenter; & querulum, i. misere lamentatatem
de expulso suo. Vnde duo gaudiūs videtur in prima Æglo
ga poeta: & pro agris suis quos receperat, gratias agere: & pro
religiorum Mantuanorum recipiendis, per communicationem
intercedere. In toto autem opere constituta Theocritum imita Intencio
z, & pastorum mores explicare. Castera, Seruus docet. poetæ.

P. VERGILII MARONIS OPVSCVLA.

DOMITII CALDE
RINI IN OPVSCV
LA VER. COM
MENTARI.

Argumē
tum.

ASTOR
oues, de
move ad
vibrans
compel
lens, ad
fons pla
tanis, &
alii arboribus innominatis
peruenit, huius aqua serpē
hibere foliē illue peruenit;
pastorem qui obiformiterat
repperit, & mortuū impetrare
necabatur. Culex pastorem
mordet exterrit; pastorū
licet manu captiū intemēt;
& indignatus postea q̄s cus
tice sua salutis caussam in
teremerat, heram obiformi
vit, calicem in quiete videt,
et omnē inferiorū curā mo
strantem: excitatus deniq̄
sonus ei sepulchrum miro
infractū ornat. ¶ Thalia. J.
Musa, Iouis & Memoriz

Musa.

filiæ, poete traxunt alij Theſpida, ac Iouis, ali⁹ terra, ac codi.
Quid traſ effe ſentient, Homines noq̄ effe alſerit, Heliodus
nomina recenſet, videlicet Clio, Enterpe, Thalia, Melponene,
Terpichore, Erato, Polymnia, Vrana, Calliope. Diſtorsa ha
ru nomini⁹, proprietati⁹ ponit, ut R. A. L. Clio, prept̄ gloriæ,
q̄ ex poetar̄i laudibus oritur. R. T. i. Enterpe, ob voluptate
perceptib⁹ alientibus. G. d. n. i. Thalia, qm̄ poetar̄i laus ion
go t̄pore virerit; S. M. i. dicitur virerit. M. M. P. f. i. Melpo
mene, & melodia, qua demulcent audīcōs; p. l. s. n. e. n. m., multo
diſtor. T. S. f. x. o. i. v. Terpichore, i. oblectatio, ob doctrinæ be
neſ. i. T. r. o. Erato, ab amore, quem erota vocat; q̄ doct̄ amet ho
mines poetas. P. l. v. d. i. v. Polymnia, quali multa laus, & me
moriz

P. VERGILII MARONIS AD OCTAVIVM CVLEX.

Vſimus Octauī gracili modulan
te Thalias:
Atq; vt araneoli tenuem formam
uitus orſium
Lufimus, haec propter culicis ſunt
carmina dicta:
Omuis vt hifoniz per Iudum o
fonet ordo:
Noticie q̄ duçum voceſt̄ licet inuidus adſit,
Quiſquis erit culpare iocos, Muſam q̄ paratus:
Pondere vel culicis leuior, fama q̄ ſeretur,
Posterior grauiore ſono tibi Muſa loquetur
Noſtra: dabunt cum ſecuros mihi tempora fructus,

phia banſi confecit; inſequens p̄cipue p̄radoxon Pythagorū
et, alſerens videlicet erū culicis manes ac vmbras post mortē
extare. Docebat enī Pythagoras ut in litera Pythagorū lati⁹
declaratur ſuſus yñi, cūtenib⁹ effe in hominib⁹, & in bea
tis animis vñig adeo ut de vnius corpore, viſcissim in alterius cor
pus magret, vnde oritur Culicis deploratio, enī ad inferos co
gentur manes defodere, iñd iam coacti trahit recipi tamē nō dū
potuerint, quñ videlicet adhuc corpori obnoxii, quia nondū ob
tinuerat legitimā repulſum. Quā rem t̄git Vergi. Anecd. 6. i. ec
fiḡ p̄iorū dogmatū, dicitur. Nec riſas daret horribilis, nec raus
caſta, Transportare prius, q̄ ſedib⁹ offiſa quererit. Centū erant
annos, volitūq; hęc littera circum, Tum demū admissi flagra
excepit.

moris immortallitas. Oſſa
vī, Vrana, ob eccentricū ina
mitatē & gloriā, q̄ viros do
flos ad celū tollat gloria;

P. IODOC. BADII ASCENSII IN VER. OPVSCVLA EX PLANATIO.

Vſimus Octauī
i. 3 ſtar in
p̄ſtione ſyllo
garum ſuari
atſeuſ Pa
pimia, & Ho
merus, & Marcuſ ſuariū que
dam q̄ ali⁹ ingenij ſui p̄plic
dix: inter q̄ culicē expelle
conſemorat, opus p̄ſtē le
pedū, & in re ſeuſ uō tenuē
gloria meriti. Inter animā ſu
tia enim vix quidq; minus
culicet tamen de eo nō are
dinā, & ex medullis philoſo
phiæ banſi confecit; inſequens p̄cipue p̄radoxon Pythagorū

PROPERTIVS IN LAVDEM EIVSDEM,
Cedite Romanī scriptores, cedite Graj.

Nescio quid mihi nascitur Iliade.

IDE M DE BUCOLICO CARMINE,

Tu canis umbroſi ſubter pīneā galeſi

Thyrsin, & attritis Daphnū arundinibus.

Vt decem poſſiant corrumpere mala puellam.

Miſtuſ & imprefciſi hædus ab uberibus.

VERVS OVIDII,

Qualis Bucolica, quantum tellure domanda

Viribus, arboribus, apibus, pecoribus, fatisq;

Aeneadum fuerit vates, tetralicti dicent.

Contineat que quicq; liber, lege carmina noſtra.

SVLPII CARthaginensis,

Iuſſerat hac rapidis aboleri carmine flammis.

Vergilius, Phrygium quo cecinere ducem,

Tucca vētā, Varrusq; ſimiliter maxime Cesar,

Non ſuis, & alia confuſa hiftoria.

Inſelix gemino cecidit proprie Pergamon igni:

Et pené eſt alio Troja cremata rogo.

EPITAPHIA IVER GILII, QVE FECER VNT DI-

versi, quorum nomine proponuntur hoc ordine.

PALLADIVS,

Conditor hic ego ſum, cuis modo rufifica maſa

Per fylas, per res, venuit ad arma virum.

ASCLEPIADES,

Tityron, ac ſegetes cecidi Maro, & arma, virumq;

Mantua me genuit, Parthenope ſepelit.

EVSEBIVS,

Vergilius facet hic, qui paſcua veribus edit,

Et turis cultus, & Phrygias arma viri.

POMPEIANVS,

Qui pecader, qui rura canit, qui pralia vates,

In Calabria moriens, hac requieſcit humo.

MAXIMIANVS,

Carmenbus peccades, & rau, & bella exēndo,

Nomen inextinctum Vergilius meruit.

VITALIS,

Mantua mihi patria eſt, nomen Maro, carmina fylas,

Ruraq; cum bellis, Parthenope tu mulus.

BASILIVS,

Qui fylas, & agros, qui pralia veribus ornat,

Mole ſub hac ſum eſt, ecce poeta Maro.

ASMODIANVS,

Pastorum vates ego ſum, cui rura, diocesq;

Carmella fuit, hic me pellit auroba quicq;

VOVIANVS,

A fylis ad agros, ab agris ad pralia venit,

Musa Maronis ſed nobilis ingenio.

EVGENIVS,

Bucolica exprelli, & ruma prece, ta tolendi,

Mox cecini pugnas, mortuus hic habito.

IVLIANVS,

Hic data Vergilio requies, qui carmine dulcis

Et Pana, & ſegetes, & lira bella canit.

HILASIVS,

Patores cecini, docti qui cultus in agris,

Pralia descripsi, contegor hoc tumulo.

ALIVD, DE PICTURA EIVS,

Subdusit morti viuax pictura Maronem,

Et quem Parca tulit, reddit imago virum.

ALIVD,

Lucus damna nihil tanto nocuere poēti,

Quem praefental honos carminis, & Platæ.

VERGILIUS, AVT ALIVS EIVS NOMINE,

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope, cecina paſcua, rura, dioces.

Pator, arator, eques, pani, colui, ſuperauit

Capras, raus, boſtes, fronde, ligno, manu.

QVIDAM, DE IPSIVS DAPHNIDE,

Trifolia fata tri, dum hinc in Daphnide Flacci,

Dofie Maro, fratrem diis immortalibus exquas.

FINIS

Lugduni, in typographaria officina Ioannis

Crespini, anno virginici partus

M. D. XXIX.

SEQVNTVR VARIA P. VER GILII MARONIS,
operumq; eius Praeconia, classis Epicaphia.

ALCINOVS,

De numero vatum ſiquis ſeponat Homerum.

Proximus à primo, dum Maro primus erit.

Erit poſt primum Maro ſeponatur, Homerum;

Longe erit à primo quicq; ſecundus erit.

CORNELIVS GALLVS,

Temporibus latet tristamur maxime Cesar,

Hoc uno amiffo, quem genio, Vergilius,

Sed vetus relegit, ſi tu patiere libello,

In quibus Aeneas concidit ore ſacrum;

Romia regat, precibusq; eternum ibi ſupplice orbis,

Ne percant flammis, tot monumenta ducam.

Atq; iterum Troiam, fed maior flamma tremabit,

Fac landa Italum, fac tua facta legit,

Encomiſ ſum fac maior nuntius omni.

Plus fatis poſtulat Cesaris oea dei.

EXCLAMATIO CALSARIS AVGUSTI IN IVSSVM

Vergili, & fineados, eo q; imprefciſi derelinqueret, cōbatiſe.

Ergo ne ſupremis poſtum vox impoſta verbiſ

Tam duram mandare nephast ergo ibat in igne;

Magnusq; doſilo qui morietur mala Maronis;

Ah ſeuit indignata, ſolitetur litera diues;

Et poterit ſpectare oculit nec parere honori

Flamnia ſuerit, duclumq; operi feruabit amore;

Pulcher Apollo veta, Muſa prohibete Latine,

Liber, & alma Ceres ſuccurrat, veſter in armis

Miles erat, veſter doſilis per rura colonis.

Nam docuit quid ver aget, quid cogereſt aſtas,

Quid patet autumnus, quid temera non illima ferat,

Arbita formauit, ſociavit vitibus vīnos,

Curauit pecunias, apibus ſua calta diuina.

Huc deſtit, ut pereant, ipſum ſi dicere phas eſt.

Seſ legum eſt feruanda fides, ſuprema voluntas,

Quod mandat, fieri ſabet, parere neceſſe eſt.

Frangatur poſtum legum veneranda potefas,

Quām te congeflos, nocteſ, dioces, libores,

Haueſt una dies, ſupremis verba parentia

Amluant vigila ſe ſum, ſi forte ſuperbes.

Errauit in morte dolor, ſi lingua loquuta eſt,

Nescio quid titubante animo, non ſponte, ſed altis,

Expugnat malis, odio languorū iniquis,

Si inenit coxa fuſt, iterum ſentire ruinas,

Troia ſuas iterum cogetar redidre voceſ;

Ardebit uifra poſt ſuera vulnus Elifas?

Tam faciunt ſolletor opus tot bellis, tot enies,

In cinereabit horaz nocens, & perdiſus eror;

Huc huic Pierides date flamna cumfa ſocior,

Expiaret ignes virat, Maro doctis vbiq;

Ingratuerit ſu, ſtudiorumq; inuidius orbi,

Et faſtus poſt ſu nocens, quod iuſſerat ille,

Sic veruile meum ſatia eſt poſt tempora vite,

Indi ſi aternam, tota reſonante camena.

Carmen, ſi in populo dini ſub numine no mea,

Laudeſt, vigeſt, plaeſat, relegatur, ametur.

OVIDIVS IN LAVDEM ENEDOS,

Ei profugum ſcenam alta primordia Rōm,

Quo inallia Latio clariss extat opus.

^{Alij Eu}
^{ſtrenu}
^{legunt.}

^{Alij Ica}
^{gūt, Con}
^{tit' hoo}
^{tumile ē}
^{ecce poe}
^{ta Maro,}

^{Alij Aſt}
^{Syndiſ}
^{ne,}

AENEIS VIRGILIANA.

CVM SERVII HONORATI GRAMMATICI HVBER

rimis commentariis, cum Philippi Beroaldi uiri clarissimi doctissimis
in eodem annotationibus suis locis positis. Cum Donati argutissi-
mis subinde sententiarum praesertim enodationibus. Cum Au-
gustini Dathi oratoris Seneñ. luculentissima introducione.

Cūq; familiarissima Iodoci Badii Ascensii elucidatione,
atq; ordinis contextu. Accessit ad hoc Mapphei Veg-
gii liber additius, cū Ascensionis annotationibus.

Addita præterea sunt ipsius poetae ac ope-
rum eius, illustrium uirorum præconia.

Aeneidos argumenta, & quædam
nostræ poetæ epitaphia,

Eluent præterea in toto ipsius Aeneidos opere (quandoquidem ^{ad op. i.}, mi-
xtim poematis stili genus referat) interlocutiones marginem cōgrue occu-
pantes. Hactenusq; nullibi uise.

Adiectas nuperrime comperies castigationes, & uarietates Virgilianæ lectio-
nis, ex veterum codicum collatione per diligentissimum uirum Ioannem
Pierium Valerianum non minus accuratae, q; docte excerptas.

¶ Per multa etiam scitu dignissima, quæ vel in enarrationibus Christophori Lædini vel in
Annotationibus discretissimi viri Philippi Beroaldi fatus habentur, per doctissimum vi-
num Iodocum Badium Ascensium (vt explanationes eiusdem perlegendo cognoscere
poteris) apposita reperies.

¶ Ne quis calumnietur Interpretum huiusc prestantissimi, & apud Latinos omnium maxi-
mi poetæ nos enarrationes confusisse præmonitos velimus candidos lectors, Interpretationibus
Senni Mauri Grammatici per diligentissimis id signi [x] præpositum esse, Ioannis
Pieri Valeriani castigationes, & uarietates hoc astricto [sq] Contextum verò Iodoci
Badij Ascensij tali signo [la] facile cognoscere.

¶ Aduente magis optime lector, quia ordine supradicto se consequuntur tres hi quaterniones
videlicet, B, C, D, post hos etenim is est Ordo, singulo testu primum posuimus Seruū,
deinde Augustinum Dathum Seneñ. post eum Ascensium, deinde Ioannem Pierium
Valerianum.

qua & Donato, & Servio, tenuis nominatur, ab A. Gellio, gracilis diles est, quem Graci dicendi charactrem, & ipsius uocant. ¶ Modularis, & Modularis, & canere, ad musicos, & poetas pertinet, Musici enim quorundam uoces, ac sapienter, id est iudicari consenserunt, id est ipsum pulcherrime Fabius Quintilianus ostendit, atque ei numero Orpheum ante alios. Unde & ascribit, utrumque (quod est in fabulis) dicit genitum, quorum alterum quid rudes atque agrestes annas Thessalia fraxina cybaze, fidibus, & canoris, & discipline poetarum modulorum demetit res, non fecerat modo, sed facta quoque, & syllabus duoxisse, perhiebent, quae res uel musicarum peritis, uel poetarum disciplinarum potest, nimirum & demonstrat. Recite igitur Vergi, quod usi quidam Latinorum Homerus carmen se modulatum dicit, quod est, ueribus eccliniſſe. ¶ Arua.] Stulte terra quam ad pereplendas fruges excollimis. Terra riguit (ut M. T. L. in prauria, & Cicero testes sunt) unquam sine uirga reddit, quod accepit, sed plerique maiore cum fomeore, uidelicet, si ager ipse dirigit, tenui excentus, interdum uero in minoru, quoniam fuerit a colone neglectus. Parent igitur, atque obtemperant arua colosso, quoniam multo plus afferunt agri, quam acciperant, sed tum parent amido colono, quoniam mēnsuram longe excedit illam reddunt, magnamque, atque audiſſimam agricultorū ipsius copiā diutinem expletū. Itaq; Vergi, de colōdis agri dicit, se cūm moriantem, atque precepta tradidisse, quae si colonus feruerit, quan-

libet audias sit, facillimae erit sui uoti compas, ac fuscante Georgico carmine. Multas congeret in horreum fruges. ¶ Quantitas.] Non quanquam in hoc loco sed quantumus. Quoniam significat, sicut & quantilibet. Posset & quantus expedit pro quanquam, sed id prater eruditissimos nemo profutus intelligat, pulcherrima quod est ea loquendi figura. ¶ Horrentia uasa armis.] Eruditus Vergi, bellum his uerbis expedit, cui uerba Martem proſile testatur. Nam quenadmodum Mars pse ferus exiliatur, ita & quibus praefit, opera horrentia sunt que utiq; bella putamus. Quare & M. Cicer. & de republiquin colectes uerba, globoque describit Martem hinc uerba commemorat. Tunc ruſilus, horribilis, quod terris, quem Martis dicitur. Noster igitur opatus, Martem horribilem, sapiens uatas Horrentia armis martis, non ab furde posuit. ¶ Martem.] Mars. Ferunt inter se prius illa errantia syderum, certum obtem, globumque esse scotium, & biennia currere lo Zodiaca circum pererrat plurimum autem obtem, nisi eius infestiorum anni, Iouis, & Veneris, qui plures planetas sunt) commixtum, ac infelix, moderetur. Stella est (ut Astrologi tradidit) quae plurimum habet caliditatem, ac secutus, atque ob eam rem, prædicti, cœlentibusque dicitur prædicta. Nam uterque tum calore, uim etiam secutas, magnamque inflammatuſes hominum animos tam habet, physici rationibus declaratur.

¶ Finis Praefationum.

LIBER. XIII.
MAPHÆI VEGII
LAUDENSIS POETÆ CLARISSIMI LIBER
XIII. ADDITVS. XII. ÆNEIDOS LIBRIS
CVIVS EST HOC ARGUMENTVM.

TVLVS ut extremo, &c. Quenadmodum dide-
mus ante explanatione Ænei-
dos, non erat infinitus ipsa
fina authoris ultra mortem.
Tunis quidip de Æneas dice-
re, q̄ppe in qua summa eius-
taus constituta erat, & ul-
tra q̄ nihil de eo gloriosum
dici potuit; nisi q̄ in superis
omibus libris prelibatis erat,
videlicet in celo, & Venere
transferrendis; vñ in i. Sublie-
mem⁹ ferens ad sydera celli
Magnanini Æneam. Item,
Deit indiget, appellandū
vnde in j. Indiget Æneas
scis ipsi & scire Interis. Deo-
berto oculo, fatusq; ad sydera tolli. R. atque autem vñctor si Æneas
subdidisse, Laniatum Æneam nup̄isse, diis sacrificatum esse, ob-
victoriā per se mansellaria sunt; vnde frustra quādri-
gis, rotis quintam addidit. Nam si Homerū imitari voluit, des-
buit, ut ille in Hecatore trahit opus dancit, in Tenuo deuicio
eiam finem facere. Veruntamen, quā declinueruntis à Ma-

TVrus ut extremo vitam sub Marte profudit,
Subdunt se Rutuli Æneas, Troiana sequentes
Agmina, dehinc stipis menti reddunt honores.
Congaudet gressu ac sociū minor ante malorum
Adorū pater Æneas, Tunis inde Latinus
Monte dolet, patriæ miseranda incendia Daunus
Euseſe & cati deflet pia simera nati.
Connubium instaurat nata, laetosq; Hymeneos
Res fecer Æneas genero genis vitraci pado
Fcedere pacis ouat, tum nomine conugis urbem
Instruit, & tandem placida sibi pace ridentem
Transfluit Ænean Venus astra in summa beatum.

4. dixera Æneas, Ipse quem regno Helvetia fundo. ¶ Tu-
ni Morte dolet. Id est de morte. Nam dicimus, deo mortem,
poeticis & oratione nostra mili dolet. Eius autem dolor videt
in importunitate. ¶ Ost. Id est more quantum gaudet. ¶ Vir-
hem. ¶ Scilicet Larinum. ¶ Nomine cunigas. ¶ Scilicet Lar-

injo Vegio adiectus est, no-
mī ipsum deneret, sed paus-
cis, quād facile, & malum à
Maronianis calentib. frigore
vena compitus est, percut
terrenum ordinem, sed voca
bulorum querundam elue-
cicationē prosequens. ¶ In
tremo Marte. ¶ Extrema pa-
gina. ¶ Profudit vitam. ¶ d.
animis vitalē; sed adiu-
dient ad sanguinem, in quo
vitæ ac animæ vitalē, fe-
des est. ¶ Memor ante ma-
lorum. ¶ Sic in i. O socij nos
q; enī immemores sumus
ante malorum. ¶ Finalia au-
tem additur, Adorū. ¶ Con-
gaudet. ¶ Congaudere au-
tem, id est gratulari. ¶ Gau-
to. ¶ Id est filio suo Alcanio,
seu Iulo dicitur, quā latile
li regnum debet: vnde in

deum celo misericordia indiget. Est autem datum loca
lia, Medio se immisit olympo, pro eo quod est. In mes-
dius olympum, Non incon-
grue autem datur illi in cor-
lo locus medius; quia syrus
Veneris est proximum sub
sole, qui medium planetariorum
est; unde dictum voluit illud,
In medio residens comple-
tum omnia Phoebe. Quod
autem complexa pedes, aut
supponit indicat, est quod
syris enim inter eum quin
sydis Iouis. ¶ Ora loqua-
ta, ¶ Pleocasmus est, sicut in
Vergilio experimunt dicamus
deos & deas etiam natales
qui voluntates indicare.

¶ Tras pace per annos. ¶ Si
igitur, non mihi tras annos
quares quo modo prius, tan-
dem dixerit, ad multi tem-
potis est. ¶ Viderant Itale
iuulo discernere partes. ¶ Idei fine discretione, toti Latii do-
minatus est; non tamen toti Italiae. ¶ Pollicim. J In. I. libri, ve-
dissimus. ¶ Olli. ¶ Sic in. Olli subiens huminam fatig, atq[ue]
decorum, ostenta libavit nate, dehinc talia fatus, &c. ¶ Infelius ¶
Id est non fessus, & indefactus auge. ¶ Nostri & sape quidem. ¶ Sic
Venus in. ad Cupidinem, Nota tibi & nostro dotilli sape do-
lore. ¶ Junone fecunda. ¶ Id est profusa & fruente quia dictum
est de ea in. Consilium in nascina referet, meenamq[ue] longam. Ros-
marino rororum dominos, gentemq[ue] togatam. Imbutur autem il-
lud Aeneid. 4. D[icitu]r equidem a suspicibus rens, & Junone fecun-
da. ¶ Nunc illa festinatio menti. ¶ Id est placet vnde in. Neg-
me fennitia verit. Stat autem i. placet, & decoretum est. ¶ Stat
caus removare osman. ¶ Quia discorem alto Phrygium facie-
re celo. ¶ In isti. ¶ Hac vera est lectio non autem, Alta Phry-
gium, Numerosq[ue] inferre decorum. ¶ Constat. ¶ Id est costans. &
firma est fennitia. ¶ Si quid in ipso Mortale est, adiutor. ¶ Scilicet per

Mortale est, adiutor, atq[ue] astris ingentibus adde.
Quin si alios sua habet virtus, qui laude perenni
Accingant se, gemitis praeflantibus orbem
Exhortent illos tursum super aethera mittam.
Affessere omnes superi, nec regia Iuno
Abnuit, at magnum Aeneam suadet ad altum
Efferti eccliam, & voces addebat amicas.
¶ Tum Venus aerias descendit lapsa per auras, POETA
Laurentumq[ue] petit, vicina Numicius vndis
Fluminis vbi currit in sequora harun dñe teches.
Tunc corpus nati abluere, & deferte sub vndis
Quidquid erat mortale, iubet, dehinc leta recentem
Felicitatis animam secum super aera duxit,
Immissusq[ue] Aeneam astris, quem Iulia proles
Indigetem appellat, templisq[ue] imponit honores.

M A P H A I V E G I I L A V S
D E N S I S L I B R I
F I N I S .

nati, obtracito erit duaram vo calum in vnam, sive tamen qui
& Numicius, dici contendant. ¶ Tunc corpus nati abluere. ¶ Scilicet
littere, subversio est illud Tibulli, iam saepe citatis. Illic sanctus
eris, quem te veneranda Numici. Vnde deinceps celo misericordia
indigetem. Qui autem sine Diu indigetem, iuvantes per tabulam.
Quia vero historia habet, ipsum fulminatum in Numico, sive Nu-
micio vnde Diu in. 4. Sed cadat ante diem, mediaq[ue] infumus-
tas haec, ideo singulariter illuc purgatus. ¶ Tempisque. ¶ Subau-
di, cui, aut cuiusverit sit, Cui imponit templis, Cuius templo
imponit. Hac autem omnia dicta sunt secundum fabulamenta
gentium. Nam Maphaeus ipse, non ex sua fide compellet, sed
ut suppleret quod open Vergiliano deesse, frustra (ut dicitur)
potuisse. Et hoc in hunc decimationemque quaequam non sit
Vergili, & sine paginatum numeris impressimus.

F I N I S .

L A V S D E O .

L V G D V N I , I N T Y O G R A P H A R I A O F F I C I N A
I O A N N I S C L E S P I N I , A N N O
V I R G I N : I P A R T V S
M . D . X X I X .

Illius, qui p.